

UŞAQ BAĞÇALARINDA TƏRBİYƏ ÜZRƏ İŞİN SİSTEMİ

Yeganə Məmmədova,
ADPU, Məktəbəqədər təhsilin
pedaqogikası və metodikası kafedrasının müəllimi,
E-mail: yeganememmedova.doc@gmail.com

açar sözlər: məktəbəqədər təhsil, şəxsiyyətyönlü təhsil, nəticəyönlü təhsil, humanizm, şəxsiyyətin tərbiyəsi;

ключевые слова: дошкольное образование, образование ориентированное на личность, образование ориентированное на результат, гуманизм, воспитание личности;

key words: preschool education, person-centered education, results-oriented education, humanism, personality education of the person.

Məktəbəqədər təhsil ümumi təhsil sisteminin ilk pilləsi olmaqla uşaqların fiziki, psixoloji, intellektual inkişafında, onların şəxsiyyətinin formalaşmasında və məktəbə hazırlanmalarında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Gənc nəslin, o cümlədən, məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsi qarşısında duran başlıca məqsəd mütərəqqi dünyagörüşə, milli, ümumbəşəri əxlaqa, mənəvi və mədəni dəyərlərə yiyələnən şəxsiyyət

formalaşdırmaq, cəmiyyətimiz üçün layiqli vətəndaşlar yetişdirmək olduğundan uşaq bağçalarında onların tərbiyəsini müasir tələblər səviyyəsinə qaldırmaq vacibdir. Məktəbəqədər dövr gələcək şəxsiyyətə bir çox qiymətli keyfiyyətlərin aşılmasına xidmət edən zəruri mərhələ hesab olunur. Ona görə də məktəbəqədər müəssisələr ilk növbədə uşaqların qayğısına qalmalı, tərbiyə prosesini müxtəlif vasitələrlə, rəngarəng və maraqlı tədbirlərin köməyi ilə həyata keçirməlidir.

Təhsil sistemində əsas dəyər uşaqdır. Məktəbəqədər dövr insan həyatının ən mühüm, məsuliyyətli mərhələsidir. İnsanda bütün mənəvi dəyərlərin təməli bu zaman qoyulur. “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nda deyilir: “Təməl bacarıqlar uşaq-

lıq dövrünün ilk illərində əldə edildiyinə görə onların zehninin erkən inkişafı vacibdir. Bu səbəbdən məktəbəqədər təhsilin inkişafı dövlət siyasətində əhəmiyyətli yer tutur”.

Təhsilin modernləşdirilməsinin məqsədi həmin sistemin davamlı inkişaf mexanizminin yaradılmasından ibarət olduğundan, qarşıya qoyulmuş məqsədlərə yiyələnmək üçün məktəbəqədər təhsilin müasir tələblərə cavab verən səviyyəyə çatdırılması vacibdir. Müasir tələblərə görə, təhsil şəxsiyyətyönümlü, inkişafyönümlü olmalıdır. Bu, uşaqlarda müstəqil dərkətməyə hazırlığı yüksəldir.

Məktəbəqədər yaş dövrü uşağın sosiallaşması, böyüklərlə, yaşlıları ilə daha çox ünsiyyət qurması, mədəni vərdişləri mənimsəməsi, mənəvi və estetik hisslərin oyanması dövrüdür. Məktəbəqədər müəssisə uşaqların ətraf aləmlə qarşılıqlı, ahəngdar inkişafını təmin etməyə, onlarda xeyirxah hisslər oyatmağa, əməkdaşlığı və özünütəşviq formalaşdırmağa qadirdir. Məhz bu dövrdə uşaqlarda ətraf aləm haqqında ilkin təfəkkür elementləri, təsəvvürlər formalaşır, hadisələr, sadə qanun və qanunauyğunluqlar arasında əlaqələri müəyyənləşdirmək, qazanılmış bilikləri praktik fəaliyyətdə tətbiq etmək bacarığı yaranır.

Məktəbəqədər yaş dövrünün öyrənilməsi prosesində aşkar edilmişdir ki, qabaqcıl bağçalarda tərbiyəçilər uşaqların tərbiyəsi sahəsində işi proqram tələbləri səviyyəsində qurur və gözəl nəticələrə nail olurlar. Həmin tərbiyəçilərin nailiyyətləri onunla izah edilir ki, onlar tərbiyə işini yalnız məşğələlərin təşkili ilə məhdudlaşdırmır, bu məqsədlə məşğələdənəknar prosesdə özünə-xidmət, müsahibə, oyun, gəzinti, ekskursiya və başqa fəaliyyət növlərindən də istifadə etməyi bacarırlar. Məşğələdənəknar işlərdə uşaqların tərbiyəsinin formalaşdırılmasının əhəmiyyəti, fəallığı onların keçirilməsinə verilən tələblərə əməl edilməsindən çox asılıdır. Bu tələblərdən birincisi işin məqsədyönlü şəkildə aparılmasıdır. Məşğələ prosesində, yaxud məşğələdənəknar işlər üçün elə materiallar seçilməlidir ki, onlar uşaqların fiziki, əqli, əxlaqi, estetik tərbiyəsinin formalaşmasına və inkişafına kömək etsin. Bütün bu keyfiyyətlərin uşaqlara aşılması sistemli şəkildə həyata keçiriləndə daha səmərəli olur.

Yeni yanaşmanın mahiyyəti ondadır ki, təlim prosesi uşaqların yaddaşının təkcə yeni elmi biliklərlə zənginləşdirilməsinə deyil, həm də biliklərin müstəqil mənimsənilməsinə, mühüm bacarıq və vərdişlərin, şəxsi keyfiyyətlərin, qabiliyyətlərin qazanılmasına yönəlib. Bu zaman uşaqlar tərbiyəçinin rəhbərliyi altında xüsusi seçilmiş, asan başa düşülən və yadda qalan, ən vacib təlim materiallarının öyrənilməsi prosesində faktları, hadisələri, onların səbəb-nəticə əlaqələrini, qanunauyğunluqlarını aşkar etməyə, nəticə çıxarmağa, mühüm ümumiləşdirmələr aparmağa vərdiş edirlər.

Məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi tərbiyəçilərin qarşısında müasir tələblər qoyur. 2007-ci il, aprel ayının 12-də «Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi Proqramı»nın (2007–2010) təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2089 nömrəli sərəncamı imzalamışdır. Həmin proqramda məktəbəqədər təhsilin bütün sahələrinin inkişafı ilə əlaqədar istiqamətlər müəyyənləşdirilmişdir. Sənəddə qeyd olunur: «Bu istiqamətlərdən biri də məktəbəqədər təhsilin məzmunca yeniləşdirilməsi məqsədilə məktəbə hazırlıq baxımından uşaqların fiziki, sosial-mənəvi, estetik və psixoloji inkişafı, dərkətmə, nitq qabiliyyətlərinin yüksəldilməsi üzrə əsas tələbləri özündə ehtiva edən, həmçinin pedaqoji prosesin humanistləşdirilməsini nəzərdə tutan məktəbəqədər təhsil üzrə milli kurikulum hazırlanması, müvafiq qaydada təsdiq olunmasıdır».

Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində uşaqların hərtərəfli inkişafı üçün zəruri amillərdən biri onun məzmununun yeniləşdirilməsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsi ilə əlaqədardır. Bununla bağlı qəbul olunan sənəddə məktəbəqədər təhsil üzrə sahələr aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilmişdir: fiziki inkişaf, sağlamlıq və təhlükəsizlik; nitq, savad təlimi, qavrama; sosial-emosional ünsiyyət; mədəni-estetik inkişaf.

Məktəbəqədər təhsil kurikulumunun tələbi budur ki, uşaq cəmiyyətdə gedən proseslərə reaksiya verə bilsin. Əvvəllər təhsil yalnız biliklərin mənimsədilməsinə yönəlmişdisə, indi həyati bacarıqlar da əsas götürülür. Müasir tələblərə görə, uşaq müstəqil həyatda özünə aid nə varsa, onlara yiyələnməlidir. Ümumiyyətlə, məktəbəqədər təhsilin kurikulumu uşaqların şəxsiyyət kimi formalaşdırılmalarına yönəlib, onlarda müstəqilliyin, qabiliyyət və bacarıqların formalaşmasını təmin etməlidir. Bu kurikulumun standartları şəxsiyyətyönümlülük və nəticəyönümlülük səviyyələri ilə dəyərləndirilir. Şəxsiyyətyönümlü və nəticələrə əsaslanan kurikulumun əsas məqsədi yüksək intellektual hazırlığa malik olan, qazandığı bilikləri həyatın bütün sahələrində tətbiq etməyi bacaran, milli, ümumbəşəri mənəvi keyfiyyətlərə yiyələnmiş, fəal, şüurlu, məsuliyyətli şəxsiyyətin yetişdirilməsindən ibarətdir.

Məktəbəqədər dövrdə tərbiyə sahəsində buraxılmış kiçik xətalər sonralar çox ciddi, qarşısı alınmaz nöqsanlar kimi özünü büruzə verə bilər. Ona görə də həmin dövrdə heç bir şeyi nəzərdən qaçırmadan uşaqları müstəqil fəaliyyətə hazırlamaq lazımdır. Bu dövr tərbiyə prosesinin çətinliyi ilə yanaşı, düşünülmüş, sistemli və səmərəli işin aparılması kimi də xarakterizə olunur. Bir daha qeyd edək ki, tərbiyə sahəsində müvəffəqiyyət qazanmaq üçün uşaqların yaş və fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması əsas amillərdən biridir.

ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsil Proqramı (kurikulumu). (3–6 yaş). Bakı, 2013.
2. Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin yeniləşdirilməsi Proqramı. Bakı, 2007.
3. Baxışova Ş. Məktəbəqədər təhsilin məzmununa verilən müasir tələblər. Bakı: "Kurikulum", 2011, №3.
4. Məktəbəqədər təhsilin dövlət standartı və proqramı. Bakı, 2010-cu il, iyul ayının 16-sı.
5. Müasir uşaq bağçalarında təlimin təşkili. Bakı: "Apostrof" Çap Evi, 2011.
6. Məktəbəqədər müəssisələrdə tərbiyə və təlim proqramı. Bakı, 1998.

ДЕТСКИЕ САДЫ КАК ОСНОВНОЙ ОБЪЕКТ ВОСПИТАНИЯ

резюме

Дошкольное образование является первым шагом в единой системе образования и имеет особое значение для интеллектуального, физического и психологического развития детей, их самобытности и подготовки к школе. Образование – это базовая ценность для ребенка. Дошкольный возраст – это не только этап подготовки к школьной жизни, но и самый ответственный и самый важный возраст человеческой жизни, в котором заложен фундамент всех моральных ценностей в человеке.

DETAILED WHEELS AROUND OBJECTIVE EDUCATION

summary

Preschool education is the first step in a unified system of education and is of particular importance for the intellectual, physical and psychological development of children, their identity and preparation for school. Education is the basic value for the child. Preschool age is not only a stage of preparation for school life, but also the most important and most important age of human life, in which the foundation of all moral values in man is laid.